

KOCAELİLİ AK ALİ'NİN RİSÂLE-İ CÂMIÜ'L-AHBÂR'I

MUHİTTİN ELİAÇIK*

Giriş

Anadolu'da 14-15.yüzyıllarda toplumun çeşitli kesimlerine dinî-tasavvufî konularda öğütler vermek gayesiyle yüzlerce eser kaleme alınmıştır. Genellikle mensur şekilde yazılan bu eserlerin manzum olanları *nasihatnâme* olarak anılmıştır. Dinî-tasavvufî-ahlâkî muhtevalardaki bu eserlerde genellikle ayet, hadis, peygamber kıssaları, evliya menkabeleri ve atasözleri ile öğütler verilmiştir. Böyle eserlerden birisi de namaz, abdest, zekat konularının yanı sıra ana baba, zevce, komşu, akraba ve ulema haklarına dair Kocaelili Ak Ali Efendi tarafından yazılmış olan *Câmiü'l-Ahbâr* adlı mensur eserdir.

Kocaelili Ak Ali Efendi hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Kocaelili olduğu, H.1168/1754'te *Fezâil* adlı akaid ve mevize konularını ihtiva eden üç baplık Türkçe bir eser yazdığı, bu eserin bir nüshasının Yahya Efendi kütüphanesinde bulunduğu, Gevgili kazasının Novatya nahiyesinde metfun bulunduğu, halk arasında Akbaba adıyla tanındığı, Gazi Evrenos Bey tarafından evkafı onarılan cami-i şerifte imamlik vazifesi yaptığı bildirilmektedir (Bursalı Tahir, 1972:242) *Fezâil*¹ adlı eserinin önsözünde kendisi hakkında şöyle bilgi vermektedir: *Ey azizler, bilin ki bu kitabı yazmamın sebebi: Ben zayıf ve fakirin içine daima bir kitap yazıp içinde ulema, namaz, zekât ve sadaka ahvalini anlatmak fikri gelirdi ama sermayemin azlığından bu işe girişmezdim. Ancak benim Arap ve Acem yolcusu, Mekke ve Medîne mücaviri, bilgili, büyük şeyhlere hizmet etmiş bir dostum bir gün bana: Her kişi dünyada bir hatıra bırakır, öyleyse sen de bir kitap yazsan ve o kitapta ulema ahvalini, salat ahvalini, zekat ve sadaka ahvalini anlatsan dedi. Ben de onun bu sözünü uygun görerek hemen gayrete gelip bu kitabı yazmaya giriştim. Tefsir kitaplarında, hadis şerhlerinde ve fıkıh kitaplarında geçen bilgileri toplayıp bir kitap yazdım ki müminler okusun ve mübarek gönüllerine tesir edip bu zayıf kula dua etsinler. Böylece bu kitabı benden sonra bir hediye kalmak üzere yazdım. Bu kitabı okuyan, ayıbını gördüğünde bakmasın, tam tersi Allahu teâlânın kelâmına, Resûlünün hadisine ve müçtehit âlimlerin sözlerine bakıp kendi ahvâlini o sözlere uydursun. Ben Kocaeli vilâyetinde Ak Ali demekle bilirim. Allah onu, ana babasını ve bütün müminleri mağfiret etsin. Bu kitabı Arapça yazmak istedim, ama o dostum bana Türkçe yazmak daha hayırlıdır, zira herkes faydalanır dedi. Ve mâ erselnâ min resûlin illâ bi-lisâni kavmihi ayetini bana delil getirdi, ben de bu sözü kabul edip Türkçe yazıp Fezâ'il diye ad verdim. Üç bölümde ilim ve ulema fezaili, namaz ve rükünlerinin fezaili, zekat ve sadakaların fezaini anlattım.*

* Prof.Dr. Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi meliacik63@kku.edu.tr

1 Bu eser Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumunda tarafımızca sunulmuştur.

Ak Ali Efendi'nin *Câmiü'l-Ahbâr'ı*, *Fezâil* adlı eseriyle aynı nüsha içinde yer almakta olup kitabın arta kalan sayfalarına eklenmiş bir eser intibâı vermektedir. *Câmiü'l-Ahbâr* da bir nasihat eseri olarak yazılıp çoğunluğu terqip ve teşvik yollu söylenmiş, zayıf ve mevzu hadislerle ve aynı mahiyetteki çeşitli rivayetlerle başta namaz ve abdest olmak üzere çeşitli manevi haklar anlatılmıştır. Her iki eserin birlikte bulunduğu yurt içi ve yurt dışında bilinen 25 yazma nüsha, iki eserin de çok okunduğuna işaret sayılabilir. Yazma nüshaları ortalama 120-150 yapraktır. *Câmiü'l-Ahbâr*, *Fezâil*'den arta kalan yapraklara kaydedilmiş 20 yapraklık bir nasihat ve ilmihal risalesidir. *Fezâil* ve *Câmiü'l-Ahbâr* fonetik özellikler bakımından 15. yüzyıla ait iki eser gibi görünmektedir. Mesela: *önürdin, eyde, kandan gelürsin, bunda gelürem, rûzî kılırsardur, artukluğî, ibâdet idiciler, yavuzluk idersenüz, kılırsız, gindür, görevüz, kiçi, eytdi, dün namazın terk eyledi, korkarın, dükeli, bildüreyin* gibi fonetik özellikler bu iki eserin yazıldığı dönemi 15. yüzyıl olarak göstermektedir. Eserin eserin herhangi bir yerinde yazıldığı tarihi gösteren bir kayıt, devrin hükümdar veya devlet adamları için söylenmiş bir ifade bulunmamakla birlikte *Fezâil* 1200/1785'te Elhac Ömer Efendi tarafından, *Câmiü'l-Ahbâr* ve sonrasındaki kayıt da yine muhtemelen aynı kişi tarafından 1208/1793'te istinsah edilmiştir. Ak Ali Efendi'nin yaşadığı devir Osmanlı Müellifleri'nde 1168/1754 olarak gösterilmektedir. Fonetik özellikler dikkate alındığında bu tür mensur nasihat eserlerinde fonetik özelliklerin yüzyıla göre değişmeyeceği, 14-15. yüzyıl eserlerinde görülen fonetik ve üslup özelliğinin 17-19. yüzyılda yazılmış bir eserde de görülebileceği, bir gelenek olarak devam ettirildiği görülmektedir. Muhtemelen bu iki eserin de bu şekilde yazıldığı düşünülebilir.

CÂMIÜ'L-AHBÂR

Eser hamdele salve ile başlar ve daha sonra *buyurdu ki* denilerek bir vakit namaz terkedenin seksen bin yıl cehennemde kalıp ateşten saçlar üzerinde namaz kılacağı, namazını kılan bir kişinin İslâm evini yapmış olacağı, kılmayanın da yıkılmış olacağı söylenerek konuyla ilgili bir hikâye anlatılır. Buna göre Hz Yakub'a Yusuf'tan ayrılınca çok ağladığı için: *Ey Yakub! Yusuf da benim mahlukumdur, mahluk için neden bu kadar ağlarsın? Öyleyse hiç eşi benzeri olmayan ve senden ayrı düşmeyen bir kimseyi dost tutun* şeklinde hitap gelmiş, Yakub da bunun üzerine: *Benzersiz bir padişahsın amma ben ne yapayım da seni dost tutayım?* deyince: *Ey Yakub! Bil ki her kim benim farz kıldığım namazı kılrsa o benim dostumdur, her kim de namazı terketse benim düşmanımdır. Vay o kişinin başına ki onun gibi ulu dergâha düşman ola. Tevbe namazı kılmasa cehennemden nasıl kurtulsun* şeklinde hitap gelmiştir. Yazar burada Meryem suresi 59'da *gayyâ* ibaresi geçen ayeti delil gösterip dünyada namaz kılmayanların yarın *gayyâ* kuyusunda namazlarını sürekli kızgın saçlar üzerinde kaza edip kıldıktan sonra imanla gidenlerin bir süre sonra cennete gireceğini, imansız gidenlerin ise orada ebediyen kalacağını nakletmektedir. Bir başka rivayette: Bir gün Hz. İsa Nebî suları bol, türlü meyvelerle süslü, bağ ve bahçelerle dolu, ahali çok zengin ve ibadete meşgul bir köye uğramıştı. İsa'ya büyük saygı gösterip birçok hediye sunarlar ama o hiçbir şey almadan oradan gider. Üç yıl sonra yine oraya geldiğinde oranın sularının kuruyup bağçelerinin harap, mallarının ve halkının yok olduğunu görür ve bunun üzerine yüzünü göğe tutup yakarır ki: *Yâ-Rab! Bu büyük şenlik neden harap oldu, acaba sihir mi, fitne mi değdi, yoksa büyük bir yağmurdan mı böyle oldu?* dediğinde hemen o anda Cebrail iner ve *Ey İsa! Hak teala buyurdu ki izzetim hakkı için sihir erişmedi nazar degmedi, yağmur da gelmedi; velâkin bir beynamaz uğursuzlukla uğrayıp bu köyün suyuyla yüzünü yıkadı, işte bundan harap oldu. Öyleyse beynamaz dünya mamurunun harap olmasına sebep oluyorsa dini harap edip cehennemlik olduğuna şaşılmaz. Başka rivayetler: Hz. Resul: *Yahudilere Nasrânîlere selam verseniz olur ama benim ümmetimin yahudilerine selam vermeyin;* ya Resulallah senin ümmetinin Yahudisi kimdir denildiğinde: *Ezanı işidip de namaza hazır olup cemaatle kılmayanlar ümmetimin Yahudileridir* dedi. Namazı kılanlar hakkında da: *Sizin kapınız önünde bir ulu su aksa ve her gün**

beş kez o suyla gövdenizi yıkayıp arınsanız teniniz kir pas kalmayp giderdi. Onun gibi bir kimse de beş vakit namazı kılsa onunla mevlâsi arasında zerre mikdarı günah kalmaz. Yine: Bir kimse beş vakit namazı kılsa ardınca ayetülkürsi okusa o kimseyle cennet arasında perde sadece ölümdür, yani ölmenden evvel cennete girmez, yoksa hemen girerdi buyurdu ve: *Bir kimse yatağına yattığında ayetülkürsi okusa kendisi, ailesi komşuları belâ ve afetlerden emin olurlar* dedi. Daha sonra iki rivayet anlatılır.

Cemaatle namazın fazileti: *Ey EbûBekr! Namazı cemaatle kıldın mı? Kıldım ancak ilk tekbire yetişemedim* deyince *çok sevap kaybetmişsin* dedi. *EbûBekr: Ya Resul! Şamdan üç yüz yük un geldi, fukaraya sadaka etsem ilk tekbir olur mu? Olmaz. EbûBekr: Develeri de yükleriyle birlikte tasadduk etsem o sevaba erişir miyim? Eğer dünyada güneş doğan yerler hep senin olsa sadaka etsen ilk tekbirin sevabına erişemezsin* dedi. Öyleyse bir tekbirin sevabı bu kadar olunca namazın tüm sevabı vasfolunamaz.

Namazın akabinde okunan dualar ve sevapları: Sabah namazını kılıp dünya kelamı söylenmeden bu dua okunup ayetülkürsi okunsa o günün her saati karşılığında elli bin yıl taat sevabı yazılır. Rivayet: Hz Resul: *Bir kimse farz namazların ardınca 33'er kez sübhanallah elhamdülillah allahüekber deyip daha sonra lâilâhe illallahu vahdehu lâ-şerikeleher derse deniz köpüğünden de fazla olsa bütün günahları yarılgandır.* Hz İsrâfîl'in Resul'e getirdiği tespih beş vakit namaz ardınca denilirse altı tür özellik kazanılır..... Resul: *Bir kimse evvel cemaate erişirse yüz bin hac ve yüz bin umre sevabından hayırlıdır. Her namazı mümin cemaatla kılsa fisebilillah gazâyâ bin at göndermekten hayırlıdır* demiştir. Daha sonra cemaatle namaz kılmanın faziletlerine devam edilmiştir. Resul: *Bir kimse cemaatle namaz kılmayı adet etse Allah ona beş haslet vere: Eli darlığın ondan defede, kabir azabın ondan ref ede, kitabı sağından vere, sıratı yıldırım gibi geçire, hesabı kolay ola.* Bir kişi Resul'e: *Bir kimse gündüz sâim olup gece kâim olsa ama cemaatle hazır olmasa hâli nicedir* diye her gün muttasıl bir aya dek tekrar sordu, her sorduğunda *o cehennemdedir* dedi. Resul eyitdi: *Cebrâîl ve Mikâîl gelip dediler ki Yâ Muhammed Allah selâm etti ve buyurdu ki eğer amelleri yer ehlinin amelince artık olsa da cemaati terkedenler cennet kokusu bulamaz. Bir kimse cemaati terkedenin yüzüne tebessümle baksa beytülmamuru yedi kez yıkıyıp olur ve bin melek ve bin nebî katletmiş gibidir.* Ve dahı buyurmuşdur ki: *Dört kimseye kıyamet gününde özür olmayıp azaba müstehak olmak mukarrerdür. Kabeye gücü yetip bedeni sağ olup yol eminlik olup hacc etmeyen, bir günah işleyip geri hemen tevbe etmeyen, taam sâili gelip nesne vermeyip eli boş gönderen, ezanı işidip cemaatle namaza gitmeyen. İmamın arkasında ve beraberinde namaz kılanın yüz, sağında kılanın yetmiş, solunda kılanın da elli namaz sevabı olduğundan Resul, cemaatle namaz kılmayan münafık ve melundur* dedi.

Mescide, cemaate gitme ve mescitte davranma adabı. Hasan-ı Basrî'ye gelen bir kadın din arılığı, kuvveti, gevheri, küreği ve hazinesi nedir diye sordu, Hasan-ı Basrî de sen söyle deyince: *Ey müslümanların imamı! Yıkılan duvarımdan bir taş çıktı ki taştta din arılığı abdest, kuvveti namaz, gevheri Allahtan korkmak, küreği Tanrıdan ve halktan utanmak, hazinesi ilimdir yazılıydı* dedi. Resul: *Bir kimse abdestle yatsa döşeği mescit, uykusu namaz kılmak olur, abdestsiz yatanın döşeği kabri olur* dedi. Üç sünnet vasiyet etmiştir: *Cuma günü gusül, taharetle yatmak, her hâlde Allah'ı anmak.* Kıyamette cehennemden çıkan Harsis adlı bir şahıs: *'Beş kimse isterim: namazı terkeden, zekatı meneden, anaya babaya asi olan, şarap içen, mescitte dünya kelamı söyleyenler; bu beş sınıfı bulup cehenneme iletceğim* dedi. Hadis: *Zekat vermeyenin namazı makbul değildir.* Musa a.s. gayet huşu ile namaz kılan bir kimse görüp *Yâ-Rabb! Bu kişi ne güzel kılar* Hakk buyurdu ki: *Ey Musa! O kişi günde bin rekât kılsa, bin kul azat ederse, bin kere hacca giderse, bin kere gaza ederse zekat vermedikçe hiçbirini makbul değildir.* Resul: *Bir kimse malının zekatını verse hesapsız cennete girer* dedi. *Bir kimse anasını döğse Kabeyi bin kere yıkıyıp gibidir, atasını döğse beytülmamuru bin kere yıkıyıp gibidir ve Hakka, meleklerle, nebîlere düşmandır. Eğer hasta olursa hatırını sormayın, ölürse cenazesine gitmeyin, müslümanlar kabristanına defnetmeyin, selam vermeyin. Ama ana ata ölmüş olsa onları kabrinde razı etmeye birkaç yolla çare vardır. İlki oğlan ana atanın dostuyla dost ola, ata ana için hayrat ve sadaka*

etse kabrinde razı olurmuş. Şarap içen gūnahta puta tapan gibidir. İbni Mesud'un rivayeti: *Hamrın dokuz laneti: Sıkıcıya, sıktırana, içene, dağıtana, taşıyana, kadeh satana, alana, hamr için bağ dikene, satıp kârını alana.* Beşincisi mescitte dünya kelamı söyleyenler.

Hukûkū'z-zevce (Eş, karı hakları) Burada kocanın karısı üzerindeki hakkına dair rivayetler anlatılmıştır. Resûl: *Zevceye gerekir ki erine muti olup asi olmaya, hatta şu taşı bu dağdan o dağa ilet diye faydasız bir emir verse yüz çevirmeye. Döşeğe çağırdığında karşı çıkmaya, eğer asi olursa belaya tutulup muazzep olur ve hayırları kabul edilmez. Nafile oruç tutarsa erinin izni yoksa oruç sevabı olmaz. Helalinin yüzünden başka bir yüze bakmaya ve asla namahreme görünmeye, onun rızası olmadıkça evden çıkmaya. Eğer erinden izinsiz çıkarsa dönüp evine gelene dek her adımı başına Hak ve melekler ona lanet ederler.* Bir başka hadis: Bir kişi Resule ağacın secde ettiğini gördüğünde ona secde etmek istedi ama Resul onu menedip: *Allahtan başkasına secde haramdır. Eğer ademoğluna secde caiz olsaydı avratlara erlerine secde etmelerini buyurdum, zira erlerin avrat üzerinde hakkı çoktur. Er, zevcesine namaz kılmayı öğret ve nasihat edip namaz kıldıra, eğe kılmazsa döşe, yine kılmazsa birkaç gün döşeğine varmaya dedi.* Resul buyurdu: *Beş kişinin cennetlik olmasına kefflim: Ataya anaya muti olanlar, erini hoşnut eden kadın, Mekke yolunda ölenler, huyu güzel olanlar dedi ve devamında: Beş kişinin namazı dergâha ulaşmaz, eri hoşnut olmayan kadın, kaçmış köle, üç günden çok küsü tutan, şarap içen, cemaatin rızası olmadığı yerde imamet eden. Beş yerde kişinin karısını döğdüğü caizdir, haksız değildir: Bir kişinin evinden izinsiz çıkıp giden karısı, bir kişi karısını döşeğe davet etse karısı kaçsa, bir kişi karısına esvabını giy dese kadın giyip düzünmese, bir kişi karısına guslet dese kadın gusletmeden cenabetle dolaşsa, bir kişi karısı beynamaz olsa döğse revadır, ama yara etmekten sakınalar.* Resul: *Bir kimse karısını haksız yere döğse kıyamet gününde ol kişinin davacısı karısı değildir, hasmı benim dedi.* Hadis: *Bir kadının nice yüz bin şeyizi olsa erine bir kez minnet eylese sen benim malımla adam oldun dese o kadın cennete giremez, cennetin kokusunu duyamaz, bütün melekler ona lanet eder, tâ ki eri razı oluncaya dek rahmet bulamaz.* Hadis: *Üç kadın kıyamette Fatıma ile haşrolup cennete girer: Eri gayretini sakınıp döşeğini bekleyen, Allah için kazancını başışlayan, erinin çirkin huyuna sabredip bu şekilde ölen kadınların her birine bin şehit sevabı ve bin yıllık taat sevabı verile dedi.* Hadis: *Ey benim kızım Fatıma! Erin rızası Allah rızasıdır ve gazabı Allah gazabıdır. Bir kadından eri bir saat razı olsa o kadının her bir kılına yüz bin yıllık taat sevabı yazılır. Bir kadın bir saat eri yanında oturmak bir yıllık taattan hayırlıdır ve erinin yüzüne bakmak Kabeyi tavaf etmekten efdaldir. Ey kızım niçin gözlerin yaşlı? Ey baba! Bir türlü söz söyledim o bana gazap etti, yine hatırını ele getirip güldürdüm, lâkin korkarım gönlü sâff olmaya dedi buyurdu ki: Ey Fatıma! Eğer senden razı olmadan ölsen namazını kılmam.* Daha sonra, bir kimsenin karısının yüzüne gülerek bakma, öpme, kucaklama, cima etme, gusletme vb. fiileri yaptığında kazanacağı hasenat anlatılmış ve daha sonra yedi vakitte cimân mekruh olduğu, bunların da: ayın başı, ortası, sonu (bu vakitlerde cimadan olan veledin deli ve hilekâr olacağı), öğleden sonra (bu vakitte doğan veledin gözleri eğri ve kovcu olurmuş), ezanla ikamet arasında (bu vakitte doğan çocuk katil olurmuş), Şaban'ın ortasında (doğan çocuk karışık, saç ve yüzünde beni olurmuş), Safer'e çıktığında (doğan veledin parmakları altı veya dört olurmuş) olduğu söylenmiştir. Müteakiben, haramların en büyüğünün zina olduğu, ondan sonra kendi helaline hayız-nifas zamanında yaklaşmak olduğu söylenmiş ve cüzamlı olanların işte böyle cimadan doğanlar olduğu belirtilmiştir. Kadının eri üzerinde: Evden dışarıki işini görmek, dinî müşkillerini öğretmek (namaz abdest hayız gusl vb.), helalinden yedirmek, zulmetmemek/adil olmak (birden çok evliyse her gün gece biriyle olmak, birine aldığını diğerine de almak), cahillik ettiğinde kendisine sabretmek (kendisiyle bir olmamak, zira kadınların akılları eksiktir) şeklinde beş hakkı olduğu söylenmiştir.

Hukûk'l-veled ale'l-vâlideyn (çocuğun ana baba üzerindeki hakları) Bunların: İyi ad vermek, sünnet etmek, Kuran okutmak, kendisine uygun yerden evermek, namaz kıldırmak, yedi yaşına vardığında döğölmekle namaz kıldırmak şeklinde beş tane olduğu bildirilmiştir.

Hukûkü'l-câr (komşu -hakları) Resul buyurdu: *Komşunun on hakkı var: Ödünç istese vermek, davetine gitmek, hasta olsa hatırını sormak, yardım istese birlikte yardım etmek, musibet erişse yemek ve gıda hazırlamak, komşu bir hayır işlese mübarek ola demek, malını kendi malı gibi gözlemek, yemek kokusuyla incitmemektir* şeklinde bir hadis nakledilmiştir. İki rivayette: 'Cebrail komşuyu o kadar ismarladı ki komşu birbirinden miras yer mi ola zannettim' ve 'Komşusu şerrinden emin olmadıkça hiçbir kişinin imanı muteber değildir' diye buyurmuştur. Daha sonra, Mâlik bin Dinar'ın evinin kiblesinde ona eziyet eden bir din düşmanı yahudinin oturduğundan bahisle Mâlik'in komşu hakkını gözeterek onun eziyetlerine sabrının yahudinin müslüman olmasına yol açtığı nakledilmiştir.

Hukûk-ı zevî'l-erhâm Akraba hakları anlatılmıştır. Resul: *Bir kişi rızkım bereketli, ömrüm uzun olsun derse akrabasına yakınlık kursun, üç günlük ömrü otuz yıllık olur* buyurdu. Enes bin Mâlik'ten rivayet: *Üç kişi kıyamet gününde mahşer ehlinin hesabı tamam oluncaya dek arş gölgesinde olur: Kavmine sıla eden, erinin yetimleri kalıp başka ere varmayıp o yetimlerin üzerine bâliğ oluncaya dek hizmet eden kadın, yemek pişirip fukaraya yediren.*

Hukûk'l-ulemâ (âlimlerin hakları) Resul buyurdu: *Ulemaya tazim edin, zira siz ahirette onlara muhtaçsınız. Bir kimse bir alime yedi gün hizmet etse Hak teâlâyâ yedi yıl hizmet etmiş gibidir ve her gününe bin şehit sevabı yazıla.* Rivayet: *Bir alimden bir mesele öğrenip bilmeyenlere bildireyim dese her bir meselesine bin günah başıslana.* Rivayet: *Bir kimse cehennemden azat olmuş kimse göreyim dese ilim okuyanların yüzüne baksın, ilim talim edenin günü bir yıllık taatten efdal ve evlâdır* dedi. Rivayet: *Bir kimse âlimi ziyaret etse Medinede beni ziyaret etmiş gibidir. Eğer bir âlime musafaha etse benimle etmiş gibidir. Eğer âlim meclislerinde otursa benimle oturmuş gibidir. Âlim meclisinde bir saat oturmak bin köle azat etmekten hayırlıdır. Âlim yüzüne bakmak gazâyâ bin at göndermekten hayırlıdır.* Onun için: *el-ulemâu vereseti'l-enbiyâ* buyurmuştur. İlim olmayıp sadece amel edenler ne kadar çok amel etseler geceler kâim olsalar âlim katında, bedr olmuş ay katında yıldızlar gibidir.

SONUÇ

Kocaelili Ak Ali Efendi bir cami imamı ve vaizi olarak zamanında cemaatine öğütler vermek amacıyla *Câmîü'l-Ahbâr* ve *Fezâil* adlı eserleri yazmıştır. Bu eserlerde halka verilen öğütlerin etkili olması amacıyla mübalağalı terqip ve teşvik metodunun kullanıldığı, zayıf ve mevzu hadislerin seçildiği dikkati çekmektedir. Bu rivayetlerin korkutmak veya teşvik etmek amacıyla kullanıldığı ve bir noktaya kadar faydalı olduğu söylenebilse de sahih görüş ve düşünüşün önüne geçtiği de bir gerçektir. Böyle rivayetler o dönem anlayışına göre normal görülebilir; ancak bunların çoğu bilimsel metodlarla süzgeçten geçirildiğinde kullanılması pek mümkün görülmeven nitelik arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Ak Ali Efendi, *Câmîü'l-Ahbâr*, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi nr. 2560/2.
Bursalı Tahir, Osmanlı Müellifleri, C. 1-3, Meral Yayınevi İstanbul 1972.
Eliaçık, Muhittin, *Kocaelili Ak Ali Efendi ve Fezâil Adlı Nasihat Kitabı*, Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu, 2016, s.1933-1940